

Büdcə Təşkilatları üçün 19 № li Milli Mühasibat Uçotu Standartı
«Qiymətləndirilmiş Öhdəliklər, Şərti Öhdəliklər və Şərti Aktivlər»

Azərbaycan Respublikası Maliyyə
Nazirliyinin 2009-cu il "13" yanvar
tarixli İ-05 nömrəli əmri ilə təsdiq edilmişdir.

Büdcə Təşkilatları üçün 19 № li Milli Mühasibat Uçotu Standartı
«Qiymətləndirilmiş Öhdəliklər, Şərti Öhdəliklər və Şərti Aktivlər»

ÜMUMİ MÜDDƏALAR

1. Bu standart «Mühasibat Uçotu haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununa uyğun olaraq hazırlanmışdır və «Qiymətləndirilmiş Öhdəliklər, Şərti Öhdəliklər və Şərti Aktivlər» adlı İctimai Sektor üçün 19 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartına əsaslanmışdır.
2. Bu standart, Uçot Qaydaları və Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartlarının Tətbiqi üzrə Şərhlər və Təvsiyələrdə öz əksini tapmış əlavə müddəalar nəzərə alınmaqla tətbiq olunmalıdır.

Məqsəd və tətbiq sahəsi

3. Bu Standart təsvir edir:
 - (a) qiymətləndirilmiş öhdəliklər, şərti öhdəliklər və şərti aktivlərlə bağlı tətbiq olunan tanınma meyarının, qiymətləndirmə əsaslarının və maliyyə hesabatlarında açıqlanmalı olan məlumatın müəyyən edilməsini; və
 - (b) maliyyə hesabatlarının qeydlərində şərti öhdəliklər və şərti aktivlər haqqında məlumatın açıqlanmasını
4. Bu Standart hər hansı hallar istisna olmaqla, qiymətləndirilmiş öhdəliklər, şərti öhdəliklər və şərti aktivlərin uçotuna tətbiq etməlidir:
 - (a) Təşkilat tərəfindən verilən və qarşılığında, birbaşa olaraq, sosial yardım alan şəxslərdən təmin edilən məhsul və xidmətlərin dəyərində təqribən bərabər olan vəsaitlər alınmayan sosial yardımlar üzrə yaranan qiymətləndirilmiş öhdəliklər və şərti öhdəliklər;
 - (b) Ədalətli dəyər əsasında əldə edilən maliyyə alətləri üzrə yaranalar;
 - (c) Standartın hazırkı maddəsinin digər müddəalarını qəti şəkildə əhatə edənlər istisna olmaqla digər icrası icbari olan müqavilələr üzrə yarananlar;
 - (d) Sığorta müəssisəsində sığorta olunanlar ilə müqavilə üzrə yarananlar;
 - (e) Digər Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartları ilə əhatə olunanlar;
 - (f) Mənfəət vergisi və ya mənfəət vergisi ekvivalenti üzrə yarananlar; və

Büdcə Təşkilatları üçün 19 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı
«Qiymətləndirilmiş Öhdəliklər, Şərti Öhdəliklər və Şərti Aktivlər»

- (g) Hazırkı standartda qeyd edildiyi kimi struktur dəyişiklikləri səbəbindən işdən çıxarılmışa görə ödənilən müavinətlər istisna olmaqla işçilərin mükafatlandırılması üzrə yarananlar.
5. Bu standart ədalətli dəyər əsasında köçürülməyən maliyyə alətlərinə (o cümlədən, təminatlara) tətbiq edilir.
 6. Bu standart sığorta olunan şəxslər ilə müqavilələr üzrə yarananlar istisna olmaqla sığorta müəssisələrinin qiymətləndirilmiş öhdəliklərinə, şərti öhdəliklərinə və şərti aktivlərinə tətbiq edilir.
 7. Bu Standart, restrukturizasiya (dayandırılmış fəaliyyətlər daxil olmaqla) üzrə qiymətləndirilmiş öhdəliklərə tətbiq olunur. Bəzi hallarda, restrukturizasiya dayandırılmış fəaliyyət anlayışına uyğun ola bilər. Dayandırılmış fəaliyyətlərə dair məlumatların açıqlanması üzrə təlimatlar "*Satış üçün nəzərdə tutulan uzunmüddətli aktivlər və dayandırılmış fəaliyyətlər*" adlı Maliyyə Hesabatlarının 5 №-li Beynəlxalq Standartında əks olunmuşdur.
 8. Qiymətləndirilmiş öhdəliklərin, şərti öhdəliklərin və şərti aktivlərin hər hansı xüsusi növü üzrə uçotun aparılması digər Standartı ilə tənzimləndikdə, büdcə təşkilatları bu Standart əvəzinə həmin müvafiq Standart tətbiq edilməlidir.
 9. Bu Standart mənfəət vergisi və ya onunla bağlı ekvivalentlər üzrə qiymətləndirilmiş öhdəliklərə tətbiq edilmir (mənfəət vergisinin uçotu ilə bağlı təlimat "Mənfəət Vergisi" adlı 12 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartından əldə edilə bilər).
 10. Qiymətləndirilmiş öhdəliklər gəlirin tanınması üçün yaradıldıqda, hazırkı Standart gəlirin tanınması məsələsini tənzimləmir və yalnız yaranmış qiymətləndirilmiş öhdəliyin uçotuna tətbiq edilir. Bu Standart gəlirin tanınmasını əhatə etmir. "*Birja Əməliyyatlarından Gəlirlər*" adlı Büdcə Təşkilatları üçün 9 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı birja əməliyyatlarından yaranan gəlirin tanınmalı olduğu şərtləri müəyyən edir və tanınma meyarının tətbiqi üzrə praktiki təlimatı təmin edir. Bu Standart Büdcə Təşkilatları üçün 9 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartının tələblərini dəyişdirmir.
 11. Bu standart aktivlərin balans dəyərində düzəlişlər kimi hesab olunan qiymətləndirilmiş öhdəliklərə tətbiq edilmir.
 12. Digər Standartları məsrəfləri ya aktiv kimi, ya da xərc kimi müəyyən edirlər. Buna oxşar məsələlər hazırkı Standartla tənzimlənmir. Hazırkı Standart qiymətləndirilmiş öhdəliklərin yaranması zamanı tanınan məsrəflərin kapitallaşdırılmasını nə qadağan edir, nə də tələb edir.
 13. Bu standart büdcə təşkilatlarına, bələdiyyə orqanlarına və büdcədənkenar fondlara tətbiq edilir.
 14. Mühasibat uçotunu tənzimləyən qüvvədə olan normativ-hüquqi aktlar ilə bu Milli Mühasibat Uçotu Standartı arasında ziddiyyət yarandığı halda, Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartı tətbiq edilir.

Əsas anlayışlar

15. Bu standartda istifadə edilmiş əsas anlayışlar aşağıdakı mənaları ifadə edir:

Konstruktiv öhdəlik aşağıdakı hallar mövcud olduqda, təşkilatın fəaliyyətindən irəli gələn öhdəlikdir:

- (a) keçmiş təcrübəyə əsasən, dərc olunmuş siyasət vasitəsilə və ya kifayət qədər konkret cari bəyanatla çıxış edən təşkilat müəyyən öhdəlikləri qəbul edəcəyini digər tərəflərə bəyan etmişdir; və
- (b) nəticədə, təşkilat bu öhdəlikləri yerinə yetirəcəyi barədə həmin digər tərəflərdə əsaslı ümid yaratmışdır

Şərti aktiv keçmiş hadisələrdən irəli gələn və mövcudluğu yalnız tam olaraq təşkilatın nəzarəti altında olmayan bir və ya daha çox qeyri-müəyyən gələcək hadisələrin baş verməsi və ya verməməsi ilə təsdiqlənəcək mümkün olan aktivdir.

Şərti öhdəlik:

- (a) keçmiş hadisələrdən irəli gələn və mövcudluğu yalnız tam olaraq təşkilatın nəzarəti altında olmayan bir və ya daha çox qeyri-müəyyən gələcək hadisələrin baş verməsi və ya verməməsi ilə təsdiqlənəcək mümkün olan; və ya
- (b) Keçmiş hadisələrdən irəli gələn, lakin aşağıda göstərilən səbəblər üzündən tanınmayan cari öhdəlikdir:
 - (i) öhdəliyin yerinə yetirilməsi üçün iqtisadi səmərələri və ya xidmət potensialı təcəssüm etdirən resursların təşkilatdan xaric olmasının tələb olunacağı ehtimal olunmadıqda; və ya
 - (ii) öhdəliyin məbləği kifayət qədər etibarlı qiymətləndirilə bilinmədikdə

Dayandırılmış fəaliyyətlər aşağıdakı xüsusiyyətlərə malik təşkilatın komponentinə aid edilir:

- (a) Təşkilat vahid plana uyğun olaraq:
 - (i) vahid əməliyyat çərçivəsində komponentin satılması, komponent üzə mülkiyyət hüququnun bölüşdürülməsi və ya köçürülməsi vasitəsilə öz tamlığını kifayət qədər pozur;
 - (ii) komponentin aktivlərini ayrıca satmaq, öhdəliyi isə ayrıca yerinə yetirməklə onu hissələrə bölür; və ya
 - (iii) imtina vasitəsilə müvafiq fəaliyyətini dayandırır;
- (b) Fərdi geniş biznes fəaliyyətini/istiqlalını və ya coğrafi fəaliyyət ərazisini əhatə edir; və
- (c) Fəaliyyət və maliyyə hesabatı məqsədləri baxımından fərqləndirilə bilinir.

İcrası icbari olan müqavilələr bütün tərəflərin heç bir öhdəliyi yerinə yetirmədiyi və ya eyni səviyyədə qismən yerinə yetirdiyi müqavilələrdir..

Hüquqi öhdəlik aşağıdakılardan yaranan öhdəlikdir

- (a) müqavilə (onun açıq-aydın və ya gizli şərtləri vasitəsilə);

- (b) qanunvericilik; və ya
- (c) qanunun digər əməliyyatı.

Öhdəlik yaradan hadisə ödəməkdən başqa təşkilatın digər çıxış yolunun olmaması ilə nəticələnən hüquqi və ya konstruktiv öhdəlik yaradan hadisədir.

Ağır şərtli müqavilə aktivlərin və ya xidmətlərin mübadiləsi ilə bağlı müqavilə çərçivəsində öhdəliklərin ödənilməsi üzrə qaçılmaz xərclərin həmin müqavilə üzrə əldə olunması gözlənilən iqtisadi səmərələrdən və ya xidmət potensialı çox olduğu müqavilədir

Qiymətləndirilmiş öhdəlik – vaxtı və ya dəyəri qeyri-müəyyən olan öhdəlikdir

Restrukturizasiya rəhbərlik tərəfindən planlaşdırılan və nəzarət olunan və aşağıdakılardan hər hansını əhəmiyyətli dərəcədə dəyişən proqramdır:

- (a) Təşkilatın fəaliyyətinin miqyası; və ya
- (b) həmin fəaliyyətlərin aparılma qaydasını

Sosial yardımlar hökumətin sosial siyasət məqsədlərinə uyğun olaraq təmin edilən məhsullar, xidmətlər və digər müavinətlərdir.

16. Digər Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartlarında müəyyən edilən şərtlər bu standartda digər standartlarda olduğu kimi eyni mənada işlədilir və ayrıca nəşr edilən Müəyyən Edilən Terminlər Lüğətinə daxil edilir.

Qiymətləndirilmiş öhdəliklər və digər öhdəliklər

17. Qiymətləndirilmiş öhdəliklər qısa müddətli kreditor borcları və hesablanmış borclar kimi digər öhdəliklərdən onunla fərqlənir ki, qiymətləndirilmiş öhdəliklərdən yaranan gələcək məsrəflərin ödəniş vaxtı və məbləği qeyri-müəyyəndir.

Qiymətləndirilmiş öhdəliklər və şərti öhdəliklər

18. Qiymətləndirilmiş öhdəliklərin şərti öhdəliklərdən fərqi aşağıdakılardan ibarətdir:
- (a) qiymətləndirilmiş öhdəliklər – cari öhdəlik olduğu səbəbindən və onun ödənməsi üçün iqtisadi səmərəni və ya xidmət potensialını təcəssüm etdirən resursların xaric olmasının tələb olunacağı ehtimallı olduğu üçün (etibarlı qiymətləndirilə biləcəyini nəzərə almaqla) öhdəlik kimi tanınır; və
 - (b) şərti öhdəliklər – aşağıdakı səbəblərə görə öhdəlik kimi tanınmır:
 - (i) mümkün öhdəlikdir, çünki onun iqtisadi səmərəni və ya xidmət potensialını təcəssüm etdirən vəsaitlərin xaric olmasına gətirib çıxara bilən cari öhdəlik olub olmaması hələ də təsdiqlənməlidir; ya da
 - (ii) cari öhdəlikdir, lakin hazırkı Standartın tanınma meyarına cavab vermir (ona görə ki, ya öhdəliyin ödənməsi üçün iqtisadi səmərələri və ya xidmət potensialını təcəssüm etdirən resursların xaric olmasının tələb

olunacağı ehtimallı deyil, ya da öhdəliyin məbləği kifayət qədər etibarlı qiymətləndirilə bilinmir).

Tanınma

Qiymətləndirilmiş öhdəliklər

19. Qiymətləndirilmiş öhdəliklər aşağıdakı şərtlərə cavab verdikdə, öhdəlik kimi tanınmalıdır:

- (a) təşkilat keçmiş hadisənin nəticəsi olan cari öhdəliyə sahib olduqda (hüquqi və ya konstruktiv);
- (b) öhdəliyin yerinə yetirilməsi üçün iqtisadi səmərələri və ya xidmət potensialını təcəssüm etdirən resursların xaric olmasının tələb olunacağı ehtimallı olduqda; və
- (c) öhdəliyin məbləği etibarlı qiymətləndirilə bilindikdə

Bu tanınma meyarları (şərtlər) yerinə yetirilmədikdə, qiymətləndirilmiş öhdəliklər nə mənfəət və zərər haqqında hesabatda, nə də balans hesabatında tanınmır

Cari öhdəliklər

20. Bəzi hallarda cari öhdəliyin mövcud olduğu aydın olmaya bilər. Bu hallarda, cari öhdəliyin hesabat tarixində mövcud olması ehtimalı, bütün mövcud faktları nəzərə alaraq yüksəkdirsə, keçmiş hadisənin cari öhdəliyə səbəb olduğu fərz olunur.

21. Təşkilat cari öhdəliyin balans hesabatı tarixində mövcud olub olmadığını müəyyən etmək üçün bütün mövcud faktları, habelə mütəxəssislərin rəylərini də nəzərə almalıdır. Nəzərə alınan faktlara balans hesabatı tarixindən sonrakı hadisələr nəticəsində üzə çıxan hər hansı əlavə faktlar da daxildir. Bu faktlar əsasında:

- (a) cari öhdəliyin hesabat tarixində mövcud olması ehtimalı onun həmin tarixdə mövcud olmaması ehtimalından daha böyük olduqda, təşkilat qiymətləndirilmiş öhdəliyi tanıyır (tanınma meyarları təmin edilirsə); və
- (b) cari öhdəliyin hesabat tarixində mövcud olmaması daha çox ehtimal edildiyi halda, iqtisadi səmərəni və ya xidmət potensialı təcəssüm etdirən vəsaitlərin xaric olması ehtimalı zəif olması halı istisna olmaqla, təşkilat balans hesabatında şərti öhdəliyə dair məlumatı açıqlayır (bax. 75-ci maddə).

Keçmiş hadisə

22. Cari öhdəliyə səbəb olan keçmişdə baş vermiş hadisə öhdəlik yaradan hadisə kimi tanınır. Hadisənin öhdəlik yaradan hadisə kimi tanınması üçün təşkilatın həmin hadisədən törənən öhdəliyi ödəməkdən başqa heç bir real alternativ olmamalıdır. Bu yalnız aşağıdakı hallarda mümkündür:

- (a) öhdəliyin yerinə yetirilməsi qanunla təmin olunduqda; və ya
- (b) konstruktiv öhdəlik yarandıqda, yeni hadisə (bu hadisə təşkilatın hər hansı addımı da ola bilər) təşkilatın öhdəliyi yerinə yetirəcəyi barədə digər tərəflərdə əsaslı ümid yaratdıqda

23. Maliyyə hesabatları təşkilatın gələcəkdə mümkün vəziyyətini deyil, hesabat dövrünün axırına maliyyə vəziyyətini əks etdirir. Buna görə, təşkilatın gələcəkdə fəaliyyət göstərməsi üçün çəkilməli olan xərclər üzrə heç bir qiymətləndirilmiş öhdəliklər cari

maliyyə hesabatlarında tanınmamalıdır. Təşkilatın maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatında tanınan yeganə öhdəlik hesabat tarixində mövcud olan öhdəlikdir.

24. Öhdəlik həmişə borcu alacaq digər tərəfin mövcud olmasını nəzərdə tutur. Buna baxmayaraq, borcu alacaq tərəfin kimliyini bilmək tələb olunmur. Həqiqətən də, öhdəlik ümumiyyətlə ictimaiyyət qarşısında ola bilər. Öhdəlik həmişə digər tərəfə borcun olmasını nəzərdə tutduğuna görə, təşkilatın rəhbərliyi, idarə heyəti və nəzarət edən təşkilatın qərarı, həmin qərar hesabat tarixinə qədər onun təsiri olan tərəflərə, bu tərəflərdə təşkilatın öz öhdəliklərini yerinə yetirəcəyi barədə əsaslı ümid yaradacaq kifayət qədər xüsusi qaydada çatdırılmazsa, hesabat tarixində konstruktiv öhdəliyə səbəb olmur.
25. Öhdəliyin yaranmasına dərhal səbəb olmayan hadisə, qanunda baş verən dəyişikliklər və ya konstruktiv öhdəliyə səbəb olan təşkilatın etdiyi hərəkət üzündən, sonradan öhdəliyin yaranmasına gətirib çıxara bilər. Təklif olunmuş yeni qanunun tətbiqatları hələ tamamlanmayırsa, öhdəlik, yalnız qanunvericiliyin hazırlandığı şəkildə qüvvəyə minməsi faktiki olaraq müəyyən olduğu halda yaranır. Bu Standartın məqsədi baxımından, bu cür öhdəlik qanuni öhdəlik hesab edilir.

İqtisadi səmərəni və ya Xidmət potensialını təcəssüm etdirən resursların xaric olması ehtimalı

26. Öhdəliyin tanınması üçün yalnız cari öhdəliyin mövcud olması deyil, həmçinin həmin öhdəliyin yerinə yetirilməsi üçün iqtisadi səmərələri və ya xidmət potensialını təcəssüm etdirən resursların xaric olacağı ehtimalı da mövcud olmalıdır. Bu Standartın məqsədi baxımından, resursların xaric olması, bu hadisənin baş verəcəyi ehtimalı onun baş verməyəcəyi ehtimalından daha böyük olduqda, ehtimal olunan hal kimi tanınır. Cari öhdəliyin mövcud olması ehtimal edilmədikdə, iqtisadi səmərələri və ya xidmət potensialını təcəssüm etdirən resursların xaric olması ehtimalı zəif olduğu hallar istisna olmaqla, təşkilat hadisəni maliyyə hesabatlarının qeydlərində şərti öhdəlik kimi açıqlamalıdır (bax. hazırkı Standartın 75-ci maddəsi).
27. Bir sıra oxşar öhdəliklər eyni zamanda mövcud olduqda, öhdəliklərin ödənilməsi üçün iqtisadi səmərəni təcəssüm etdirən resursların xaric olmasının tələb olunacağı ehtimalı oxşar öhdəliklər sinfinin vahid öhdəlik kimi nəzərə alınması yolu ilə müəyyən edilir. Vahid öhdəlik kimi nəzərə alınan öhdəliklər sinfinin yerinə yetirilməsi üçün iqtisadi səmərəni təcəssüm etdirən resursların xaric olmasının tələb olunacağı ehtimal olunduqda, qiymətləndirilmiş öhdəlik tanınmalıdır (digər tanınma meyarları ödənilərsə).

Öhdəliyin etibarlı qiymətləndirilməsi

28. Təşkilat, qiymətləndirilmiş öhdəliyin tanınması üçün kifayət qədər etibarlı qiymətləndirmə aparmalıdır.
29. Etibarlı qiymətləndirmənin həyata keçirilə bilmədiyi çox nadir hallarda, tanına bilməyən öhdəlik mövcud olur. Bu öhdəlik maliyyə hesabatlarının qeydlərində şərti öhdəlik kimi açıqlanmalıdır (bax. Standartın 75-ci maddəsi).

Şərti öhdəliklər

30. Standartın 75-ci maddəsində tələb olunduğu kimi, iqtisadi səmərəni və ya xidmət potensialını təcəssüm etdirən resursların xaric olması ehtimalı zəif olduğu hal istisna olmaqla, maliyyə hesabatlarının qeydlərində şerti öhdəlik haqqında məlumat açıqlanmalıdır
31. Təşkilat hər hansı üçüncü tərəflə birgə öhdəlik üzrə məsuliyyət daşdıqda, öhdəliyin üçüncü tərəfin ödəyəcəyi gözlənilən hissəsi şerti öhdəlik kimi nəzərə alınır.
32. Etibarlı qiymətləndirmənin edilə bilmədiyi çox nadir hallar istisna olmaqla, təşkilat öhdəliyin iqtisadi səmərə və ya xidmət potensialını təcəssüm etdirən resursların xaric olması ehtimalı böyük olan hissəsini qiymətləndirilmiş öhdəlik kimi tanıyır.
33. Şerti öhdəliklər, ən azı hər hesabat dövrünün sonunda iqtisadi səmərəni təcəssüm etdirən resursların xaric olması ehtimalını müəyyən etdirmək məqsədilə müntəzəm olaraq qiymətləndirilməlidirlər. Buna görə onlar, iqtisadi səmərəni və ya xidmət potensialını təcəssüm etdirən resursların xaric olması ehtimalını müəyyən etdirmək məqsədilə müntəzəm olaraq qiymətləndirilməlidirlər. Əvvəllər şerti öhdəlik kimi qəbul edilən maddə üzrə iqtisadi səmərəni və ya xidmət potensialını təcəssüm etdirən resursların gözlənilən xaric olması ehtimal edilərsə, etibarlı qiymətləndirmənin aparılması mümkün olmayan hallar istisna olmaqla, qiymətləndirilmiş öhdəlik ehtimalda dəyişikliyin baş verdiyi dövrdə, maliyyə hesabatlarında tanınmalıdır.

Şerti aktivlər

34. Təşkilat şerti aktivləri mühasibat balansında aktiv kimi tanınmalı deyil.
35. Standartın 80-ci maddəsində tələb olunduğu kimi, şerti aktiv, iqtisadi səmərələrin və ya xidmət potensialının təşkilata daxil olacağı ehtimalı mövcud olduqda, açıqlanır
36. Şerti aktivlər, onlarda dəyişikliklərin maliyyə hesabatlarında uyğun şəkildə əks olunmasını təmin etmək məqsədilə davamlı olaraq qiymətləndirilməlidirlər. İqtisadi səmərələrin və ya xidmət potensialının daxil olacağı faktiki olaraq müəyyən olduqda və aktivin dəyəri etibarlı şəkildə ölçülə bildikdə, aktiv və onunla əlaqədar gəlir dəyişikliyin baş verdiyi dövrün maliyyə hesabatlarında tanınır. Əgər iqtisadi səmərəni və ya xidmət potensialını təcəssüm etdirən resursların təşkilata axını sadəcə olaraq ehtimal edilərsə, onda təşkilat şerti aktiv haqqında məlumatı maliyyə hesabatları qeydlərində açıqlamalıdır (bax. hazırkı Standartın 80-ci maddəsi)

Ölçülmə

Ən yaxşı qiymətləndirmə

37. Qiymətləndirilmiş öhdəlik kimi tanınan məbləğ, hesabat tarixində cari öhdəliyin yerinə yetirilməsi üçün tələb olunan xərcin ən yaxşı hesablanmış dəyəri olmalıdır.
38. Cari öhdəliyin yerinə yetirilməsi üçün tələb olunan xərcin ən yaxşı qiymətləndirilmiş dəyəri təşkilatın hesabat tarixində öhdəliyin yerinə yetirilməsi üçün ödəyəcəyi rəasional məbləğdir və ya həmin tarixdə üçüncü şəxsə köçürəcəyi məbləğdir.

39. Nəticənin və maliyyə təsirinin qiymətləndirilmiş məbləğləri, oxşar əməliyyatlardan əldə olunmuş təcrübə və, bəzi hallarda, müstəqil ekspertlərin hesabatları ilə birlikdə, təşkilat rəhbərliyinin rəyi əsasında müəyyən edilir. Nəzərdən keçirilən faktlara hesabat tarixindən sonrakı hadisələrdən irəli gələn bütün əlavə faktlar daxildir
40. Qiymətləndirilmiş öhdəlik kimi tanınmalı olan məbləğin ətrafında mövcud olan qeyri-müəyyənliklər vəziyyətdən asılı olaraq müxtəlif vasitələrlə təhlil edilir. Qiymətləndirilmiş öhdəliyin ölçülməsində bir çox elementlər əhatə olunduqda, təşkilat əldə edilə biləcək bütün mümkün nəticələri, onların baş vermə ehtimallarına nisbətən ölçərək qiymətləndirilmiş öhdəliyin "gözlənilən dəyər"-ini müəyyən edir.
41. Öhdəlik ayrıca qiymətləndirildikdə, onun yeganə ən çox ehtimal edilən nəticəsi həmin öhdəliyin ən yaxşı qiymətləndirilmiş dəyəri ola bilər. Lakin, hətta bu halda, təşkilat digər mümkün nəticələri də nəzərdən keçirməlidir. Digər mümkün nəticələr, ən çox ehtimal edilən nəticədən ya əsasən daha yüksək, ya da daha az olduqda, qiymətləndirilmiş öhdəliyin ən yaxşı dəyəri ya ən yüksək, ya da ən aşağı dəyəri olmalıdır.
42. Qiymətləndirilmiş aktiv vergi və ya vergi ekvivalentlərindən əvvəl ölçülür. Verginin qiymətləndirilmiş aktivə təsirinə və səbəb olduğu müvafiq dəyişikliklərə dair təlimat "Mənfəət vergisi" adlı 12 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartında əks olunmuşdur

Risk və qeyri-müəyyənliklər

43. Bir çox hadisə və şərtləri qaçılmaz olaraq əhatə edən risk və qeyri-müəyyən hallar qiymətləndirilmiş öhdəliyin ən yaxşı qiymətinə nail olmaq məqsədilə nəzərə alınmalıdır.
44. Xərclərin məbləği ilə bağlı qeyri-müəyyənliklərin açıqlanması 73-ci maddənin (g) bəndinə əsasən həyata keçirilir.

Cari dəyər

45. Pulun zaman dəyəri əhəmiyyətli dərəcədə fərqli olduqda, qiymətləndirilmiş öhdəliyin məbləği öhdəliyin ödənməsi üçün tələb olunacağı gözlənilən xərclərin hazırkı (diskontlaşdırılmış) dəyəri olmalıdır.
46. Diskont dərəcəsi (və ya dərəcələri) pulun zaman dəyəri üzrə cari bazar qiymətləndirmələrini əks etdirən vergidən əvvəlki dərəcəyə (və ya dərəcələrə) bərabər olmalıdır. Diskont dərəcəsi (və ya dərəcələri) gələcək pul vəsaitlərinin hərəkətlərinin qiymətlərində düzəlişlərin edildiyi riskləri əks etdirməməlidir
47. Bəzi hüquq müstəvilərində, mənfəət vergisi və ya mənfəət vergisi ekvivalentləri müvafiq dövr üzrə təşkilatın mənfəətinə tətbiq edilir. Bu cür mənfəət vergisi ictimai sektora məxsus təşkilat üçün tətbiq edildikdə seçilmiş diskont dərəcəsi vergidən qabaqkı dərəcə kimi götürülməlidir

Gələcək hadisələr

48. Öhdəliyin ödənilməsi üçün tələb olunan məbləğə təsir edə biləcək gələcək hadisələr, onların baş verəcəyi barədə kifayət qədər obyektiv faktlar mövcud olduqda, qiymətləndirilmiş öhdəlik məbləğində əks olunmalıdır.
49. Hökumətin və ya təşkilatın mövcud öhdəliyinin məbləğinə təsir edə bilən yeni qanun layihəsinin qüvvəyə minəcəyinin faktiki qaçılmaz dərəcədə ehtimal edildiyi barədə kifayət qədər obyektiv məlumatlar mövcud olduqda, yeni qanun layihəsinin gələcəkdə gözlənilən təsiri mövcud öhdəliyin qiymətləndirilməsində nəzərə alınmalıdır.

Aktivlərin gözlənilən xaric olması

50. Aktivlərin gözlənilən xaric olmasından əldə olunan qazanc qiymətləndirilmiş öhdəliyin hesablanmasında nəzərə alınmalı deyil.
- Bunun əvəzinə, təşkilat aktivlərin gözlənilən xaric olmasından yaranmış mənfəəti həmin aktivləri əhatə edən müvafiq Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartında göstərilən vaxtda tanımalıdır.

Kompensasiya

51. Qiymətləndirilmiş öhdəliyin ödənilməsi üçün tələb olunan xərclərin bir hissəsini və ya hamısını digər tərəfin kompensasiya edəcəyi gözlənildikdə, həmin kompensasiya yalnız təşkilatın öhdəliyi yerinə yetirəcəyi təqdirdə kompensasiyanın alınması ehtimalı faktiki qaçılmaz dərəcədə olduğu halda tanınmalıdır. Kompensasiya ayrıca aktiv olaraq qəbul edilməlidir. Kompensasiya üzrə tanınmış məbləğ qiymətləndirilmiş öhdəliyin dəyərindən artıq olmalı deyil.
52. Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatda qiymətləndirilmiş öhdəliklə bağlı xərclər kompensasiya üzrə tanınmış məbləğ çıxılmaqla təqdim oluna bilər.
53. Bəzi hallarda, üçüncü tərəf ödənişi həyata keçirə bilmədikdə, təşkilat həmin xərclər üzrə heç bir məsuliyyət daşımır. Belə olduqda, həmin xərclər üzrə təşkilatın heç bir öhdəliyi yaranmır və xərclər qiymətləndirilmiş öhdəliyə daxil edilmir.

Qiymətləndirilmiş öhdəliklərdə dəyişikliklər

54. Qiymətləndirilmiş öhdəliklər hər hesabat tarixində yenidən baxılmalı və ən yaxşı cari dəyəri əks etdirməsi üçün düzəlişlər edilməlidir. Öhdəliyin yerinə yetirilməsi üçün iqtisadi səmərəni və ya xidmət potensialını təcəssüm etdirən resursların xaric olması artıq ehtimal olunmadıqda, qiymətləndirilmiş öhdəlik ləğv edilməlidir.
55. Diskontlaşdırma tətbiq olunduğu halda, qiymətləndirilmiş öhdəliyin balans dəyəri zamanın keçdiyini əks etdirmək məqsədilə, hər dövrdə artırılır. Bu artım faizlərin ödənilməsi üzrə xərclər kimi tanınır.

Qiymətləndirilmiş öhdəliklərin istifadəsi

56. Qiymətləndirilmiş öhdəlikdən digər xərclərin ödənilməsi üçün deyil, məhz ilkin olaraq nəzərdə tutulan xərclərin ödənilməsi üçün istifadə olunmalıdır.

Tanınma və ölçülmə qaydalarının tətbiqi

Gələcək əməliyyat üzrə xalis zərərlər

57. Qiymətləndirilmiş öhdəliklər gələcək əməliyyat tədbirləri üzrə xalis zərər üçün tanınmamalıdır
58. Gələcək əməliyyat fəaliyyətlərindən yaranan xalis zərərlərin gözlənilməsi fəaliyyət zamanı istifadə olunan müəyyən aktivlərin qiymətdən düşməsinə dəlalət edə bilər. Təşkilat bu aktivlərin qiymətdən düşməsinə yoxlayır. Qiymətdən düşmənin uçotu ilə bağlı təlimatlar “*Aktivlərin qiymətdən düşməsi*” adlı 21 və 26 №-li Milli Mühasibat Uçotunun Standartında əks olunmuşdur

Ağır şərtli müqavilələr

59. Təşkilatın ağır şərtli müqaviləsi olduqda, bu müqavilə əsasında yaranmış cari öhdəlik ((bərpa xərcləri çıxılmaqla) qiymətləndirilmiş öhdəlik kimi tanınmalı və qiymətləndirilməlidir
60. Hazırkı standartın 59-cu maddəsi yalnız ağır şərtlərə malik müqavilələrə tətbiq ediddir. Təşkilat tərəfindən verilən və qarşılığında sosial yardım alan şəxslərdən təmin edilən məhsul və xidmətlərin dəyərinə təqribən bərabər olan vəsaitlərin birbaşa olaraq alınmaması nəzərdə tutulan sosial yardımların göstərilməsi üzrə müqavilələr hazırkı standartın tətbiq sahəsinə daxil deyildir
61. Baş vermiş hadisələr bu müqavilə şərtlərinin ağırlaşmasına səbəb olarsa, müqavilə bu Standartın tətbiq sahəsi altına düşür və mövcud öhdəlik tanınır. Ağır şərtli müqavilə üzrə qiymətləndirilmiş öhdəliyin ayrıca yaradılmasından əvvəl, təşkilat həmin müqaviləyə aid aktivlərin hər hansı qiymətdən düşmə zərərini tanınmalıdır.

Restrukturizasiya

62. Restrukturizasiya xərcləri üzrə qiymətləndirilmiş öhdəlik yalnız hazırkı Standartın 19-cu maddəsində müəyyən edilmiş ümumi tanınma meyarlarına cavab verdiyi halda tanınır. Hazırkı Standartın 63-72-ci maddələrində ümumi tanınma meyarının restrukturizasiyaya tətbiq edilməsi qaydası müəyyən edilir
63. Restrukturizasiya üzrə konstruktiv öhdəlik yalnız aşağıdakı hallarda yaranır:
- (a) təşkilatın ən azından aşağıdakıları müəyyən edən restrukturizasiya üzrə rəsmi təfsilatlı planı mövcud olduqda:
 - (i) restrukturizasiya olunan fəaliyyət/əməliyyat strukturu və ya fəaliyyət/əməliyyat strukturu nun müəyyən hissəsi;
 - (ii) restrukturizasiyanın təsiri altına düşəcək əsas sahələr;
 - (iii) göstərdikləri xidmətlərin dayandırıldığına görə kompensasiya alacaq işçilərin təqribi sayı, yerləşməsi və vəzifələri;
 - (iv) çəkiləcək məsrəflər; və
 - (v) planın həyata keçiriləcəyi tarix; və
 - (b) təşkilat, bu planın yerinə yetirilməsinin başlanması və ya onun əsas xüsusiyyətlərinin açıqlanması yolu ilə restrukturizasiyanın təsiri altına düşən tərəflərdə əsaslı inam yaratdıqda

64. Restrukturizasiyanın təsiri altına düşən tərəflərə planın açıqlanması zamanı, onun konstruktiv öhdəliyə səbəb olacaq qədər əsaslı olması üçün, onun yerinə yetirilməsinin mümkün qədər tez başlanması və planda əhəmiyyətli dəyişikliklər edilməsi ehtimal olunmayan vaxt çərçivəsində tamamlanması planlaşdırılmalıdır. Restrukturizasiyanın başlanmasından əvvəl uzun müddətli gecikmə baş verdikdə və ya onun əsassız olaraq uzun müddətli olacağı gözlənildikdə, planın digər tərəflərdə hökumət və ya fərdi təşkilatın restrukturizasiyanı həyata keçirəcəyi üzrə əsaslı ümid yaradacağı ehtimal olunmur
65. Təşkilat rəhbərliyi və ya idarə heyəti, hesabat tarixindən əvvəl aşağıdakıları həyata keçirməmişdirsə, rəhbərliyin restrukturizasiyanın həyata keçirilməsi barədə hesabat tarixindən əvvəl qəbul etdiyi qərarı hesabat tarixində konstruktiv öhdəlik yaratmır:
- (a) restrukturizasiya planının həyata keçirilməsinin başlanılması; və ya
 - (b) restrukturizasiya planının həyata keçirilməsinin başlanılması
66. Təşkilat restrukturizasiya planının yerinə yetirilməsinə hesabat tarixindən sonra, lakin maliyyə hesabatlarının dərc edilməsindən əvvəl başladığında və ya restrukturizasiyanın təsiri altına düşəcək tərəflərə planın əsas xüsusiyyətlərini hesabat tarixindən sonra açıqladıqda, habelə bu restrukturizasiya əhəmiyyətli xarakter daşıdıqda və onun haqqında məlumatın maliyyə hesabatlarında açıqlanmaması maliyyə hesabatları əsasında istifadəçilərin qəbul edəcəyi iqtisadi qərarlara təsir göstərə bildikdə, “Balans hesabatı tarixindən sonrakı hadisələr” adlı 14 №-li Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotunun Standartına əsasən maliyyə hesabatlarının qeydlərində bu haqda məlumatın açıqlanması tələb olunur

Əməliyyatların satışı və ya köçürülməsi

67. Təşkilat satışı həyata keçirmək öhdəliyini öz üzərinə götürməyə qədər, yəni satış üzrə məcburi müqavilə bağlanmayana qədər, fəaliyyət növünün satışından heç bir öhdəlik irəli gəlmir.
68. Struktur dəyişikliyi fəaliyyətin bir nəzarət edilən təşkilatdan digərinə keçirilməsini əhatə edirsə, fəaliyyətin köçürülməsi zamanı heç bir xərc və ya nominal xərclər yarasırsa və standartın 67-ci maddəsində qeyd edildiyi kimi icrası icbari olan razılaşmaları əks etdirmirsə, o zaman, heç bir öhdəlik mövcud olmayacaq və ya qiymətləndirilmiş öhdəlik tanınmayacaqdır.
69. Təklif edilən köçürmələr qiymətləndirilmiş öhdəliyin tanınması ilə nəticələnmədikdə, planlaşdırılan əməliyyat “Balans hesabatı tarixindən sonrakı hadisələr” adlı Büdcə Təşkilatları üçün 14 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartına və “Əlaqəli tərəflər haqqında məlumatın açıqlanması” adlı Büdcə Təşkilatları üçün 20 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartına uyğun olaraq məlumatın açıqlanmasını tələb edə bilər

Restrukturizasiya üzrə qiymətləndirilmiş öhdəliklər

70. Restrukturizasiya üzrə qiymətləndirilmiş öhdəliyə aşağıda qeyd edilmiş hər iki şərti ödəyən və yalnız restrukturizasiyadan irəli gələn birbaşa məsrəflər daxil olmalıdır:
- (a) mütləq restrukturizasiya səbəbindən yaranan; və

- (b) təşkilatın cari fəaliyyətləri ilə əlaqəli olmayan məsrəflər
71. Müəyyən edilə bilən restrukturizasiyaya qədərki gələcək fəaliyyətindən yaranan xalis zərərləri hazırkı Standartın 15-ci maddəsində göstərilən ağır şərtli müqavilə ilə əlaqədar olmadıqda, qiymətləndirilmiş öhdəliyin tərkibinə daxil edilmir
72. 50-ci maddədə tələb olunduğu kimi, aktivlərin xaric olmasından gözlənilən qazanc, aktivlərin satışı restrukturizasiyanın bir hissəsi olaraq nəzərdə tutulsa belə, restrukturizasiya üzrə qiymətləndirilmiş öhdəliyin qiymətləndirilməsi zamanı nəzərə alınmır

Məlumatın açıqlanması

73. Qiymətləndirilmiş öhdəliklərin hər bir qrupu üzrə təşkilat maliyyə hesabatlarının qeydlərində aşağıdakılara aid informasiyanı açıqlamalıdır:
- (a) hesabat dövrünün əvvəlinə və sonuna olan balans dəyəri;
- (b) mövcud qiymətləndirilmiş öhdəliklərin artması daxil olmaqla, hesabat dövrü ərzində yeni əlavə olunmuş qiymətləndirilmiş öhdəliklər;
- (c) mövcud qiymətləndirilmiş öhdəliklərin artması daxil olmaqla, hesabat dövrü ərzində yeni əlavə olunmuş qiymətləndirilmiş öhdəliklər;
- (d) hesabat dövrü ərzində istifadə olunmamış, ləğv edilmiş məbləğlər; və
- (e) hesabat dövrü ərzində vaxtın keçməsi və diskontlaşdırma dərəcəsində hər hansı dəyişikliyin təsiri nəticəsində meydana gəlmiş diskontlaşdırılmış məbləğin artması.
- (f) öhdəliyin xarakterinin qısa təsviri və onun nəticəsində yaranan iqtisadi səmərələrin və ya xidmət potensialının xaric olmasının gözlənilən tarixi;
- (g) həmin xaric olmaların məbləği və ya müddətinin qeyri-müəyyənlik faktorları. Dürüst və doğru məlumatların təmin edilməsinin tələb olunduğu hallarda, gələcək hadisələr üzrə irəli sürülmüş əsas fərziyyələr; və
- (h) gözlənilən hər hansı kompensasiyanın məbləği, həmin gözlənilən kompensasiya üzrə tanınmış aktivin məbləği göstərilməklə

Müqayisəli məlumat tələb olunmur

74. Təşkilat, birbaşa olaraq sosial yardım alan şəxslərdən təmin edilən məhsul və xidmətlərin dəyərində təqribən bərabər olan vəsaitlər alınmayan sosial yardımlar üzrə qiymətləndirilmiş öhdəliklərin özünün maliyyə hesabatlarında tanınmasına dair qərar qəbul etdikdə, sözügedən qiymətləndirilmiş öhdəliklər üçün standartın 73-cü maddələrinə əsasən tələb olunan məlumatları açıqlamalıdır.
75. Öhdəliyin yerinə yetirilməsi üçün hər hansı xaric olmanın baş verəcəyi ehtimalının zəif olduğu hallar istisna olmaqla, təşkilat hesabat tarixində şərti öhdəliklərin hər növü üzrə onun xarakterinin qısa təsvirinə və mümkün olan hallarda aşağıdakılara dair informasiyanı da açıqlamalıdır:
- (a) onun maliyyə təsirinin hazırkı Standartın 37-50-ci maddələrinə əsasən qiymətləndirilmiş dəyəri;;
- (b) hər hansı xaric olmanın məbləği və ya müddəti ilə bağlı qeyri-müəyyənlik faktorları; və

- (c) hər hansı kompensasiyanın əldə edilməsi ehtimalı.
76. Qiymətləndirilmiş öhdəliklər və ya şərti öhdəliklər üzrə qruplaşdırılma yalnız xarakter etibarı ilə kifayət qədər oxşar olan maddələrin bir yerdə təqdim edilməsi məqsədə uyğun olduqda mümkün olur.
77. Qiymətləndirilmiş və şərti öhdəliyin eyni səbəblərdən yarandığı hallarda, təşkilat, 73-75-ci maddələrdə göstərilən açıqlamaları qiymətləndirilmiş və şərti öhdəlik arasındakı əlaqəni göstərəcək şəkildə həyata keçirməlidir.
78. Təşkilat qiymətləndirilmiş öhdəliyin ölçülməsi üçün xarici qiymətləndirmədən istifadə etdikdə, qiymətləndirmə ilə bağlı məlumat açıqlanmalıdır.
79. Standartın 75-ci maddəsinin açıqlama tələbləri təşkilat tərəfindən verilən və onun əvəzində birbaşa olaraq, sosial yardım alan şəxslərdən təmin edilən məhsul və xidmətlərin dəyərində təqribən bərabər olan vəsaitlər alınmayan sosial yardımlar üzrə yaranan şərti öhdəliklərə tətbiq edilmir.
80. İqtisadi səmərənin və xidmət potensialının daxil olacağı ehtimal olunduqda, təşkilat, hesabat tarixində maliyyə hesabatlarının qeydlərində şərti aktivlərin xarakterinin qısa təsvirini və, mümkün olduqda, hazırkı Standartın 37-50-ci maddələrlə müəyyən edilmiş prinsiplərdən istifadə edilərək, onların qiymətləndirilmiş maliyyə təsirinin dəyərini açıqlamalıdır.
81. Standartın 80-ci maddəsində əks olunan açıqlama tələblərinin, yalnız, səmərənin təşkilata daxil olmasına dair əsaslandırılmış gözləntilər mövcud olan zaman şərti aktivlərə tətbiq edilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Bu o deməkdir ki, sözügedən məlumatın bütün şərti aktivlər üzrə açıqlanması tələb olunmur.
82. Standartın 80-ci maddəsində əks olunan açıqlama tələbləri həm birja, həm də qeyri-birja əməliyyatları üzrə yaranan şərti aktivləri əhatə edir.
83. Hazırkı Standartın 75 və 80-ci maddələrinə uyğun olaraq açıqlanması tələb edilən hər hansı məlumatın təqdim edilməsi praktiki nöqteyi nəzərindən mümkün olmadıqda, həmin fakt qeyd edilməlidir.
84. Çox nadir hallarda, hazırkı Standartın 73-83-cü maddələrində tələb olunan bəzi və ya bütün məlumatların açıqlanması qiymətləndirilmiş öhdəlik, şərti öhdəlik və şərti aktivin mövzusu üzrə təşkilatın digər tərəflərlə mübahisəsində onun mövqeyinə ciddi ziyan vuracağı ehtimal edilə bilər. Bu halda, təşkilat, həmin məlumatı açıqlamaq məcburiyyətində deyil, lakin məlumatın açıqlanmaması faktını, onun səbəbini və mübahisənin ümumi xarakterinə dair məlumatı açıqlamalıdır.

Keçid müddəaları

85. Bu Standartın qüvvəyə minmə tarixində (və ya daha əvvəl) qəbul olunmasının nəticəsi, Standartın ilkin olaraq qəbul edildiyi hesabat dövrü üzrə toplanılmış mənfəətin (zərərin) ilkin qalıqına düzəliş olaraq göstərilməlidir
86. Büdcə təşkilatlarının hesabatlarının təqdim olunduğu ən erkən dövr üzrə toplanılmış mənfəətin (zərərin) ilkin qalıqına düzəliş etməsi və müqayisəli məlumatı yenidən müəyyənləşdirməsi təşviq olunur, lakin tələb olunmur. Müqayisəli məlumat yenidən müəyyənləşdirilməzsə, bu fakt açıqlanmalıdır.

Qüvvəyə minmə tarixi

87. Hazırkı Standart Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyinin müəyyən etdiyi tarixdən sonra tətbiq edilir
88. Əgər təşkilat Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotunun Standartında qeyd edildiyi kimi maliyyə hesabatı məqsədilə mühasibat uçotunun hesablama metodunu qəbul edərsə, yuxarıda qeyd edilən hüquqi qüvvəyəminmə tarixindən sonra standart təşkilatın qəbul tarixi və ondan sonrakı dövr üçün illik maliyyə hesabatına tətbiq ediləcəkdir.